

Aleksandra Nowosad

O potrzebie poszerzenia zakresu kryminalizacji naruszenia swobody głosowania (art. 250 k.k.)

On the need to broaden the scope of criminalization of violations of freedom to vote (Article 250 of the Criminal Code)

The article contains an analysis of the statutory features of the offense of violating the freedom to vote under Article 250 of the Criminal Code and presents postulates *de lege ferenda*. *De lege lata*, it is only punishable to influence voters by using force, unlawful threat or by abusing a relationship of dependence. According to the author, the perpetrator's actions should have been supplemented with "deceit". The proposed modification will ensure greater protection of the protected value specified in Article 250, including against the current forms of electoral manipulation, such as the provision of fake news or deep fakes using microtargeting of voters.

Keywords: elections, voting, fake news, Criminal Code

Artykuł zawiera analizę znamion przestępstwa naruszenia swobody głosowania z art. 250 k.k. i postulaty *de lege ferenda*. *De lege lata* karalne jest jedynie wywieranie wpływu na wyborców przy użyciu przemocy, groźby bezprawnej i przez nadużycie stosunku zależności. Zdaniem Autorki sposoby działania sprawcy powinny być uzupełnione o „podstęp”. Postulowana modyfikacja zapewni większą ochronę dobra stanowiącego przedmiot przestępstwa, w tym przed występującymi obecnie formami manipulacji wyborczych, takich jak przekazywanie nieprawdziwych informacji (*fake news*) czy zmanipulowanych materiałów audiowizualnych (*deep fake*) przy zastosowaniu mikrotargetowania wyborców.

Słowa kluczowe: wybory, głosowanie, *fake news*, Kodeks karny

Doktor nauk prawnych, adwokat (obecnie niewykonujący zawodu) ■
Katedra Prawa Karnego i Kryminologii, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, LUBLIN, POLSKA ■
aleksandra.nowosad@poczta.umcs.lublin.pl ■ <https://orcid.org/0000-0002-9657-680X>

Wstęp

Przedmiotem artykułu jest analiza znamion przestępstwa naruszenia swobody głosowania z art. 250 Kodeksu karnego¹ i sformułowanie postulatów *de lege ferenda* w tym zakresie. Wraz z rozwojem technologii pojawiły się nowe formy nieuczciwego wpływania na wyborców na niespotykaną wcześniej skalę, takie jak przekazywanie nieprawdziwych informacji (*fake news*) czy zmanipulowanych materiałów audiowizualnych (*deep fake*) przy zastosowaniu mikrotargetowania

¹ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2022, poz. 1138; dalej: Kodeks karny lub k.k.

wyborców. Należy rozważyć, czy istniejące przepisy właściwie chronią szczerść głosowania. W celu weryfikacji tezy o potrzebie nowelizacji art. 250 k.k. przeprowadzona zostanie analiza treści przepisu, poprzedzona rysem historycznym oraz ukazane zostaną przykłady możliwych obecnie manipulacji godzących w swobodę głosowania.

W polskim piśmiennictwie prawniczym znamiona art. 250 k.k. były przedmiotem analizy w pracach D. Wąsika², M. Jachimowicza³, W. Koziulewicza⁴, S. Zabłockiego⁵ oraz (także w aspekcie kryminologicznym) E.M. Guzik-Makaruk i E. Wojewody⁶ oraz D. Dajnowicz-Piesieckiej⁷. W literaturze przedmiotu nie formułowano dotychczas postulatów zmiany art. 250 k.k. W ostatnim czasie powstały opracowania dotyczące ogólnie penalizacji *fake newsów*, ale nie w kontekście przestępstwa z art. 250 k.k.⁸. W artykule zastosowano metodę analizy dogmatycznej tekstu prawnego oraz metodę historyczną, przytoczono także dane statystyczne.

² D. Wąsik, *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum – aspekty karnomaterialne, procesowe i kryminologiczne*, Olsztyn 2012.

³ M. Jachimowicz, *Przestępstwo naruszenia swobody głosowania (art. 250 k.k.)*, „Prokurator” 2009, nr 1.

⁴ W. Koziulewicz, *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum jako przejaw ochrony wolności wyborcy* [w:] *Prawnokarne aspekty wolności*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2006; *idem*, *Kryminalizacja naruszeń prawa wyborczego w Polsce* [w:] *Między nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa profesora Lecha Gardockiego*, red. Z. Jędrzejewski, M. Królikowski, Z. Wiernikowski, S. Żółtek, Warszawa 2014.

⁵ S. Zabłocki, *O rozpoznawaniu przedmiotu ochrony prawnokarnej przy przestępstwach przeciwko wyborom i referendum stypizowanych w Rozdziale XXXI Kodeksu karnego* [w:] *Demokratyczne standardy prawa wyborczego w Rzeczypospolitej Polskiej. Teoria i praktyka*, red. F. Rymarz, Warszawa 2005.

⁶ E.M. Guzik-Makaruk, E. Wojewoda, *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum – wybrane aspekty prawnokarne i kryminologiczne*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016, z. 20/A.

⁷ D. Dajnowicz-Piesiecka, *Przestępczość przeciwko wyborom i referendum w Polsce w latach 1999–2019*, „Przegląd Sejmowy” 2022, nr 2.

⁸ Zob. K. Mamak, *Prawnokarne sposoby walki z fake newsami*, 2020, <https://centrumcyfrowe.pl/spoltech/raport-prawo-fakenews/>, https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2020/06/Raport_walka-z-fake-newsami.pdf; *idem*, *Do we need the criminalization of medical fake news?*, „Medicine, Health Care and Philosophy” 2021, no. 24(2), s. 235–245; a także *idem*, *Rewolucja cyfrowa a prawo karne*, Kraków 2019; W. Wróbel, *Odowiedzialność karna za kłamstwo urzędnicze* [w:] *Pro dignitate legis et maiestate iustitiae. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Witolda Kuleszy*, red. A. Liszewska, J. Kulesza, Łódź 2020; K. Chałubińska-Jentkiewicz, *Droga do regulacji. Dezinformacja w przekazie medialnym* [w:] *Media w erze cyfrowej. Wyzwania i zagrożenia*, red. K. Chałubińska-Jentkiewicz, M. Nowikowska, K. Wąsowski, Warszawa 2021.

Uwagi ogólne

Wybory stanowią istotę współczesnych demokracji. Wskazują na wolę większości wyborców, aby wyłonieni kandydaci w ich imieniu sprawowali rządy przez określony czas⁹. Pełnią między innymi funkcję kreacyjną, legitymizującą oraz polityczno-programową¹⁰. Pierwsza polega na wybieraniu władz¹¹. Władza jest legitymowana, jeśli została wyłoniona w wyborach wolnych, tzn. konkurencyjnych, bez „ponadstandardowych” ograniczeń czynnych i biernych praw wyborczych, z uczciwie policzonymi wynikami¹². Głosując, obywatele wybierają program polityczny przedstawiony w propozycjach wyborczych poszczególnych ugrupowań¹³.

Wyborca podejmuje decyzję, czy weźmie, czy też nie weźmie udziału w głosowaniu i jaki odda głos¹⁴. Uprawnienie do głosowania jest prawem konstytucyjnym każdego obywatela, który posiada czynne prawo wyborcze¹⁵. Co do zasady wyborca nie może cofnąć oddanego głosu. Zmianie stanowiska może dać wyraz dopiero w następnych wyborach. Waga aktu wyborczego wymaga przyznania mu należytej ochrony, aby wyborca mógł wyrazić swoją wolę w sposób swobodny, świadomy, bez niedozwolonych nacisków¹⁶.

Nie można przyjmować idealistycznego założenia, że decyzja osoby uprawnionej o uczestnictwie i sposobie głosowania jest rezultatem jedynie jej wewnętrzznego przekonania, wolnego od wpływów postronnych czy nacisków. Wywieranie wpływu na wyborców, jeśli nie jest bezprawne, jest co do zasady dozwolone. Dozwolona jest agitacja przedwyborcza, której celem jest nakłanianie do głosowania w określony sposób. W kampanii wyborczej wykorzystywane są różne sposoby wpłynięcia na uprawnionych do głosowania. Przedwyborcze

⁹ J. Juchniewicz, P. Palka, *Ewolucja kryminalizacji zachowań przeciwko wyborom*, „Przeгляд Prawa Konstytucyjnego” 2011, nr 3, s. 93–95.

¹⁰ W. Kozielowicz [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020, s. 1673.

¹¹ A. Stelmach, *Funkcje wyborów i ich weryfikacja we współczesnym świecie* [w:] *W poszukiwaniu modelu demokratycznego*, red. S. Zyborowicz, Toruń 2009, s. 200.

¹² W. Kozielowicz [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1673, zob. także powoływany przez Autora: M. Chmaj, W. Skrzydło, *System wyborczy w Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 2002, s. 14–15.

¹³ A. Stelmach, *Funkcje, op. cit.*, s. 200; W. Kozielowicz [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1673.

¹⁴ W. Kozielowicz [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1680, na temat, występującego w niektórych państwach, przymusu wyborczego zob. W. Kozielowicz, *Naruszenie swobody głosowania – art. 250 k.k.* [w:] *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, seria *System prawa karnego*, t. 8, red. L. Gardocki, Warszawa 2018, s. 799.

¹⁵ M. Szewczyk, A. Pilch [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. II, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, s. 435.

¹⁶ J. Juchniewicz, P. Palka, *Ewolucja, op. cit.*, s. 93–95.

zmagania muszą jednak mieścić się w granicach prawa¹⁷. Przepis art. 250 k.k. chroni szczerłość i swobodę głosowania przed atakami, które przyjmują postać przemocy, groźby bezprawnej lub nadużycia stosunku zależności¹⁸.

Rys historyczny

Pierwszym aktem prawnym, wydanym po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, poświęconym prawnocarnej ochronie wyborów był dekret Naczelnika Państwa z 8 stycznia 1919 r. o postanowieniach karnych za przeciwdziałanie wyborom do Sejmu i wykonywaniu obowiązków poselskich (Dz.Pr. P.P. nr 5, poz. 96). W art. 1 dekretu przewidziano karę więzienia do jednego roku dla winnego „przeszkodzenia wyborcy za pomocą gwałtu na osobie, groźby karalnej, podstępu, nadużycia władzy lub uniemożliwienia styczności z odpowiednimi osobami w urzeczywistnieniu prawa wolnego wyboru do Sejmu”. Kolejnymi aktami prawnymi były: ustawa z 12 lutego 1930 r. o ochronie swobody wyborów przed nadużyciem władzy urzędników (Dz.U. nr 17, poz. 123) oraz rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 12 września 1930 r. o karach dla ochrony swobody wyborów (Dz.U. nr 64, poz. 509). Pierwszy z nich przewidywał między innymi karę dla urzędnika, który używa przemocy, groźby, podstępu lub innego niedozwolonego sposobu celem wywarcia wpływu na sposób głosowania osoby uprawnionej lub celem powstrzymania jej od głosowania (art. 4). W rozporządzeniu o karach dla ochrony swobody wyborów w art. 3 przewidziano karę dla tego, kto używa przemocy, groźby bezprawnej lub podstępu celem wywarcia wpływu na sposób głosowania osoby uprawnionej lub celem powstrzymania jej od głosowania.

Kodeks karny z 1932 r.¹⁹ zawierał dość rozbudowany rozdział XX grupujący przestępstwa przeciwko głosowaniu w sprawach publicznych. Obecny art. 250 k.k. był wzorowany na art. 120 k.k. z 1932 r., który stanowił: „kto używa przemocy, groźby bezprawnej lub podstępu celem wywarcia wpływu na sposób głosowania osoby uprawnionej lub celem powstrzymania jej od głosowania, podlega karze więzienia do 5 lat lub aresztu”.

Jeżeli chodzi o różnice między art. 250 k.k. i art. 120 k.k. z 1932 r., to ten ostatni nie wymieniał bezprawnego wywarcia wpływu na wyborcę, żeby wziął udział w głosowaniu. Obejmował tylko wywarcie wpływu na sposób głosowania lub powstrzymanie od głosowania²⁰. Kolejną odmiennością jest to, że aktualny

¹⁷ W. Koziulewicz [w:] *System, op. cit.*, s. 800; S. Zabłocki, *O rozpoznawaniu, op. cit.*, s. 398.

¹⁸ W. Koziulewicz, *Przestępstwa przeciwko wyborom, op. cit.*, s. 200.

¹⁹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny, Dz.U. nr 60, poz. 571; dalej: k.k. z 1932 r.

²⁰ W. Koziulewicz [w:] *System, op. cit.*, s. 803.

art. 250 k.k. przewiduje przestępstwo materialne, zaś przestępstwo z art. 120 k.k. z 1932 r. miało charakter formalny. W doktrynie podnoszono, że „art. 120 nie ma na myśli wpływania na wynik głosowania, a tylko ochronę wolności osobistej i swobody dyspozycji prawem głosowania przed wtargnięciem bezprawnym obcej woli. Kodeks pragnie otoczyć akt głosowania opieką, która pozwoli brać udział w wykonywaniu prawa wyborczego nawet osobom nadmiernie wrażliwym. Wszelkie akty terroru, oddziaływania gwałtownego na psychikę, wypadki przestępczych machinacji muszą odpaść. Akt tego rodzaju sam przez się wobec związku z głosowaniem jest bezwzględnie karygodny”²¹.

Wreszcie, trzecią różnicą, kluczową dla niniejszych rozważań, było zawarte w art. 120 k.k. z 1932 r. znamię podstępu, które nie występuje w art. 250 k.k., który z kolei zawiera znamię nadużycia stosunku zależności²². Podstęp z art. 120 k.k. z 1932 r. rozumiano jako nieuczciwe machinacje, które mogą wprowadzić wyborcę w błąd przez przekazanie nieprawdziwych wiadomości, mających wpłynąć na jego decyzję. Zaznaczano, że „nie podpadną jednak pod pojęcie podstępu kłamliwe zapewnienia o programie partii, o jej siłach, o środkach pieniężnych i innych jakimi partia rozporządza, itp. Tego rodzaju kłamstwa, które, aczkolwiek z punktu widzenia etyki nie zasługują na pochwałę, są jednak w agitacji wyborczej tolerowane i pod art. 120 nie podpadną”²³. Jako przykład karalnego podstępu wskazywano fałszywe zapewnienie o uzyskaniu błogosławieństwa papieskiego dla określonego stronnictwa, fałszywą odezwę nakazującą głosowanie lub nie na danego kandydata itp.²⁴.

Kodeks karny z 1969 r. nie przewidywał typu przestępstwa, które byłoby odpowiednikiem czynu zabronionego z art. 120 k.k. z 1932 r. Zawierał jedynie zbiorczy przepis art. 189, którego § 1 posługiwał się ogólną klauzulą i przewidywał karę dla tego „kto przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub nadużywając stosunku zależności przeszkadza w swobodnym wykonywaniu praw wyborczych do Sejmu lub do rady narodowej lub w wykonywaniu innej czynności w postępowaniu wyborczym albo w swobodnym udziale w referendum lub w wykonywaniu innej czynności w postępowaniu dotyczącym referendum albo fałszuje wyniki głosowania”²⁵.

²¹ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1938, s. 354.

²² D. Wąsik, *Przestępstwa*, op. cit., s. 113.

²³ S. Glaser, A. Mogilnicki, *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 1934, s. 407–408.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Odpowiednika dzisiejszego art. 250 k.k. nie zawierały także projekty kodeksu karnego. Projekt kodeksu karnego z 1956 r. zawierał art. 175, który przewidywał: „Kto przemocą, groźbą jej użycia, podstępem, przekupstwem lub nadużywając stosunku zależności przeszkadza obywatelowi polskiemu w swobodnym wykonywaniu prawa wyborczego do Sejmu, rad narodowych albo w wyborach sędziów lub ławników ludowych, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 5”, zob. *Projekt kodeksu karnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i przepisy wprowadzające*, Warszawa 1956,

Wzorcem dla regulacji z rozdziału XXXI „Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum” obecnie obowiązującego kodeksu były przepisy Kodeksu karnego z 1932 r., co wyraźnie wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy²⁶. Podsumowując, ustawodawca w Kodeksie karnym z 1932 r. przewidział dość rozbudowany katalog przestępstw przeciwko głosowaniu w sprawach publicznych, który zawierał także przepis art. 120 chroniący szczerść głosowania, zakazujący wywierania wpływu na wyborców przy użyciu przemocy, groźby bezprawnej i podstępów. W Kodeksie karnym z 1969 r. przewidziano jedynie zbiorczy przepis art. 189, w którym do wymienionych wyżej sposobów dodano nadużycie stosunku zależności. W obecnie obowiązującym Kodeksie karnym z 1997 r. w art. 250 powrócono do wzorca z 1932 r., ale bez znamienia podstępów, za to z dodanym znamieniem nadużycia stosunku zależności.

Znamiona czynu zabronionego z art. 250 k.k.

Indywidualnym przedmiotem ochrony art. 250 k.k. jest szczerść obiektywna głosowania, czyli stan, w którym uprawniony głosuje według swego swobodnie podjętego przekonania, wolnego od wszelkich niedozwolonych nacisków²⁷.

s. 46. W charakterystyce ogólnej projektu stwierdzono, że wprowadzone są sankcje karne za pogwałcenie swobodnego wykonywania przez obywatela prawa wyborczego, *ibidem*, s. 100. Nieco bardziej rozbudowane przepisy przeciwko wolności wyborów zawierał projekt kodeksu karnego z 1963 r., ale także tutaj nie było odpowiednika czynu zabronionego z art. 120 k.k. z 1932 r., a jedynie przepis art. 167: „Kto przemocą, groźbą, podstępem lub przez wyzyskanie stosunku zależności przeskadza innej osobie w swobodnym wykonywaniu praw wyborczych do Sejmu lub rady narodowej”, Komisja Kodyfikacyjna przy Ministrze Sprawiedliwości, *Projekt kodeksu karnego*, Warszawa 1963, s. 35.

²⁶ W uzasadnieniu rządowego projektu kodeksu karnego z 1997 r. w części dotyczącej rozdziału grupującego „Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum” stwierdzono, że: „Za wzorzec służyły odpowiednie przepisy kodeksu karnego z 1932 r.”, *Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniem*, Warszawa 1997, s. 202. W projektach kodeksu karnego z 1990 r., 1991 r., 1995 r. omawiana regulacja sformułowana była analogicznie do obecnego art. 250 k.k. i nie zawierała znamienia podstępów, zob. art. 249, Komisja do spraw Reformy Prawa Karnego, Zespół Prawa Karnego Materialnego i Wojskowego, *Projekt kodeksu karnego, redakcja z listopada 1990 r.*, s. 77; art. 252, *idem*, *Projekt kodeksu karnego, redakcja z grudnia 1991 r.*, s. 71; art. 252 rządowego projektu ustawy – Kodeks karny, druk sejmowy nr 1274/II kad., https://orka.sejm.gov.pl/proc2.nsf/projekty/1274_p.htm [dostęp 13 lutego 2023 r.].

²⁷ S. Zabłocki, *O rozpoznawaniu*, *op. cit.*, s. 397; W. Kozielowicz, *Przestępstwa przeciwko wyborom*, *op. cit.*, s. 200; I. Zgoliński [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Kohnarska-Wrzosek, Warszawa 2020, s. 1199; L. Tyszkiewicz [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, s. 1428, zob. także postanowienia SN z: 31 lipca

Przepis art. 250 k.k. zawiera wyczerpujące wyliczenie czynności wykonawczych²⁸, które polegają na wywieraniu wpływu na sposób głosowania osoby uprawnionej, zmuszaniu do głosowania lub powstrzymywaniu jej od głosowania²⁹. Sprawca musi użyć jednego ze wskazanych w przepisie sposobów, czyli przemocy, groźby bezprawnej lub nadużycia stosunku zależności, co daje dziewięć wariantów zachowań³⁰.

Wywieranie wpływu to „takie ukształtowanie czynu podejmowanego przez osobę uprawnioną, które pozostaje w zgodzie z wolą sprawcy, ale w sprzeczności z wolą uprawnionego”³¹. Zmuszanie do głosowania oznacza „oddziaływanie na wolę osoby uprawnionej do głosowania, aby podjęła decyzję o udziale w głosowaniu (udała się do lokalu wyborczego i oddała głos)”³². Powstrzymywanie od głosowania to „oddziaływanie na osobę uprawnioną do głosowania, aby podjęła decyzję o nieuczestniczeniu w głosowaniu”³³.

Zachowanie sprawcy może być skierowane na jedną oznaczoną osobę lub więcej indywidualnie oznaczonych osób³⁴. Skierowanie działań przeciwko większej liczbie wyborców może wpływać na ocenę stopnia społecznej szkodliwości czynu i wymiar kary³⁵.

De lege lata karalne jest jedynie wywieranie wpływu na wyborców przy użyciu przemocy, groźby bezprawnej i przez nadużycie stosunku zależności. Wywieranie wpływu na wyborców, które nie jest bezprawne, jest dozwolone, a nawet stanowi istotę kampanii wyborczej i wyborów³⁶. Znamiona przemocy, groźby bezprawnej i nadużycia stosunku zależności zasadniczo wykląda się tak jak na gruncie

2020 r., sygn. akt I NSW 3004/20, Legalis; 2 sierpnia 2020 r., sygn. akt I NSW 138/20, LEX nr 3037595.

²⁸ W. Kozielowicz [w:] *System, op. cit.*, s. 802; M. Szewczyk, A. Pilch [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 463.

²⁹ G. Łabuda [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014, s. 870.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ J. Piskorski [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, s. 296. W doktrynie uznaje się najczęściej, że wywieranie wpływu to oddziaływanie na wolę osoby uprawnionej do głosowania, by swoją decyzję co do sposobu głosowania podjęła zgodnie ze wskazaniami sprawcy, zob. M. Szewczyk, A. Pilch [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 463; W. Kozielowicz [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1681; D. Wąsik, *Przestępstwa, op. cit.*, s. 130.

³² W. Kozielowicz [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1681; M. Szewczyk, A. Pilch [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 463.

³³ W. Kozielowicz [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1681.

³⁴ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1938, s. 354.

³⁵ I. Zgoliński [w:] *Kodeks karny, op. cit.*, s. 1200.

³⁶ W. Kozielowicz [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1681; I. Zgoliński [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1200, zob. także postanowienia SN z: 20 października 2000 r., sygn. akt III SW 91/00, LEX nr 1170; 5 listopada 2019 r., sygn. akt I NSW 132/19, LEX nr 2755965.

innych przepisów kodeksu karnego, w których występują. Przemoc oznacza „takie oddziaływanie środkami fizycznymi, które uniemożliwiają albo przełamując opór zmuszanego ma nie dopuścić do powstania lub wykonania jego decyzji woli, albo naciskając aktualnie wyrządzoną dolegliwością na jego procesy motywacyjne, nastawić tę decyzję w pożądanym przez sprawcę kierunku”³⁷. Użycie w art. 250 k.k. pojęcia przemoc bez dodatkowego określenia, oznacza, że chodzi także o przemoc pośrednią³⁸. Pojęcie groźby bezprawnej zdefiniowane jest w art. 115 § 12 k.k. Stosunek zależności to stosunek prawny lub faktyczny, dający jednej osobie możliwość wywierania bezpośredniego lub pośredniego wpływu na losy, położenie prawne, społeczne i ekonomiczne innej osoby³⁹. Nadużycie stosunku zależności to wykorzystanie przewagi, jaką ma sprawca wobec osoby uprawnionej do głosowania⁴⁰.

Przestępstwo z art. 250 k.k. ma charakter materialny. Do jego znamion należy skutek w postaci głosowania w sposób pożądanym przez sprawcę, wzięcia udziału w głosowaniu lub nieprzystąpienia do głosowania zgodnie z wolą sprawcy⁴¹. Dla oceny charakteru przestępstwa z art. 250 k.k. pomocne może być porównanie go z odmienną konstrukcją zastosowaną w art. 120 k.k. z 1932 r., który był przestępstwem formalnym, lub z konstrukcją pierwotnie zastosowaną w typie ogólnym przestępstwa zmuszania z art. 191 k.k.

Czyn z art. 250 k.k. jest przestępstwem powszechnym, jedynie w wariancie nadużycia stosunku zależności ma charakter indywidualny⁴². Strona podmiotowa polega na umyślności. Większość przedstawicieli doktryny dopuszcza tu jedynie zamiar bezpośredni⁴³. M. Budyn-Kulik uznaje, że w wypadku nadużycia stosunku zależności może wystąpić także zamiar ewentualny⁴⁴. Zdaniem G. Łabudy zamiar ewentualny możliwy jest w wariancie wywierania wpływu na spo-

³⁷ T. Hanausek, *Przemoc jako forma działania przestępnego*, Kraków 1966, s. 65.

³⁸ Zob. W. Koziulewicz [w:] *System, op. cit.*, s. 794–795.

³⁹ Zob. postanowienie SN z 18 grudnia 2008 r., sygn. akt V KK 304/08, R-OSNKW 2008, poz. 2691.

⁴⁰ W. Koziulewicz [w:] *System, op. cit.*, s. 803.

⁴¹ M. Budyn-Kulik, Komentarz do art. 250 [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, 2021, LEX, teza 2; J. Piskorski [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 297. Odmiennie, moim zdaniem niesłusznie: W. Koziulewicz [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1681; M. Szewczyk, A. Pilch [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 462; R. Hałas [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1400; M. Jachimowicz, *Przestępstwo, op. cit.*, s. 93; D. Wąsik, *Przestępstwa, op. cit.*, s. 130. G. Łabuda zalicza zmuszanie do głosowania do przestępstw formalnych, zaś powstrzymanie od głosowania osoby uprawnionej do przestępstw materialnych, zob. G. Łabuda [w:] *Kodeks, op. cit.*, 871.

⁴² M. Budyn-Kulik, Komentarz do art. 250, *op. cit.*, teza 5; M. Jachimowicz, *Przestępstwo, op. cit.*, s. 92–93.

⁴³ W. Koziulewicz [w:] *System, op. cit.*, s. 801; I. Zgoliński [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 1200.

⁴⁴ M. Budyn-Kulik, Komentarz do art. 250, *op. cit.*, teza 6.

sób głosowania osoby uprawnionej, gdy sprawca działa przez nadużycie stosunku zależności⁴⁵. Obie postaci zamiaru dopuszcza J. Piskorski⁴⁶.

Statystyki

Przestępstwo z art. 250 k.k. występuje niezmiernie rzadko w praktyce. Ze statystyk policyjnych wynika, że w latach 1999–2020 liczba przestępstw stwierdzonych wynosiła zaledwie 14. Jeżeli chodzi o postępowania wszczęte, to w okresie od 1999 do 2020 r. wszczęto 181 postępowań⁴⁷. Zdecydowanie najwięcej (71) postępowań wszczęto w roku 2006, w którym odbyły się w Polsce wybory do organów samorządowych⁴⁸. Jeśli chodzi o statystyki sądowe, D. Wąsik podaje, że w latach 2000–2010 prawomocnie osądzono tylko dwie osoby, którym postawiono zarzut z art. 250 k.k.⁴⁹. Z badań E.M. Guzik-Makaruk i E. Wojewody wynika, że w okresie od 2001 do 2014 r. wystąpiły jedynie trzy prawomocne skazania za naruszenie swobody głosowania⁵⁰. D. Dajnowicz-Piesiecka podaje, że od 2008 r. do 2018 r. doszło do jednego skazania z art. 250 k.k.⁵¹. Przy analizie statystycznej przestępstwa z art. 250 k.k. należy uwzględnić jego specyfikę, polegającą na tym, że może być popełnione w określonym okresie (wyborczym, referendalnym⁵²). Nawet jednak uwzględniając to zastrzeżenie, podkreślić należy, że przestępstwa z art. 250 k.k. występują w praktyce sporadycznie.

⁴⁵ G. Łabuda [w:] *Kodeks*, *op. cit.*, 871.

⁴⁶ J. Piskorski [w:] *Kodeks*, *op. cit.*, s. 298.

⁴⁷ <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-12/63603,Wplywanie-na-sposob-glosowania-art-250.html> [dostęp 1 lutego 2023 r.].

⁴⁸ Zob. E.M. Guzik-Makaruk, E. Wojewoda, *Przestępstwa*, *op. cit.*, s. 174, zob. także D. Wąsik, *Przestępstwa*, *op. cit.*, s. 145.

⁴⁹ D. Wąsik, *Przestępstwa*, *op. cit.*, s. 153.

⁵⁰ E.M. Guzik-Makaruk, E. Wojewoda, *Przestępstwa*, *op. cit.*, s. 174.

⁵¹ D. Dajnowicz-Piesiecka, *Przestępczość przeciwko wyborom*, *op. cit.*, s. 30–31.

⁵² Jak słusznie zauważył D. Wąsik „[...] występowanie uwarunkowań do popełnienia przestępstw przeciwko wyborom i referendum nie może być utożsamiane wyłącznie z okresami kampanii wyborczych i przeprowadzaniem głosowania w poszczególnych wyborach, przeprowadzanych okresowo w ustawowo przewidzianych odstępach czasu 4- (wybory parlamentarne i samorządowe) i 5-letnich (wybory prezydenckie i wybory do Parlamentu Europejskiego), gdyż na przestrzeni całego roku ujawniać się mogą okoliczności powodujące konieczność przeprowadzenia np. samorządowych wyborów uzupełniających czy też referendum lokalnego”, *idem*, *Przestępstwa*, *op. cit.*, s. 146.

Nowe formy wpływania na wyborców

Jak już wspomniano, przestępstwo z art. 250 k.k. ma małe znaczenie praktyczne. Może to być spowodowane chociażby tym, że działanie sprawcy, który chciałby w opisany w przepisie sposób wpłynąć na wyborcę, może być mało skuteczne, biorąc pod uwagę tajność głosowania⁵³. Nawet jeśli ktoś chce bezprawnie wpłynąć na czyjś głos, używając przemocy, groźby, nadużycia stosunku zależności, to przy tajnym głosowaniu mógłby mieć problem z weryfikacją, czy rzeczywiście osoba oddała głos w pożądanym przez sprawcę sposób, nie mówiąc już o skali całego przedsięwzięcia. Wydaje się, że jeśli ktoś chciałby efektywnie wpłynąć na sposób głosowania, powstrzymanie się, czy wzięcie udziału w głosowaniu, a także mieć wpływ na wynik głosowania, użyłby zupełnie innych środków.

Kampanie wyborcze przeprowadzane w wielu krajach pokazały, że skutecznym sposobem wpływania na sposób głosowania może być przykładowo celowe przekazywanie nieprawdziwych informacji konkretnym osobom, wybranym na podstawie zgromadzonej wiedzy o nich. Osoby takie są intencjonalnie wprowadzane w błąd, świadomie przekazuje im się specjalnie sfabrykowane, niezgodne z rzeczywistością treści, które sprawiają, że wyborcy tylko z powodu błędu oddają głos w pożądanym przez działających kierunku.

Wraz z rozwojem nowych technologii pojawiły się nowe formy nieuczciwego wpływania na wyborców. Powstała przestrzeń do celowego wprowadzania w błąd i przekazywania nieprawdziwych informacji na niespotykaną wcześniej skalę. Zjawisko *fake newsów* istniało dawniej, jednak nowe technologie zdecydowanie zwiększyły jego skalę i siłę oddziaływania. Mikrotargetowanie wyborców i celowe przesyłanie im całkowicie nieprawdziwych przekazów, może być bardzo skutecznym narzędziem politycznym, które jednocześnie niezwykle silnie godzi w wolność, uczciwość wyborów, w szczerłość głosowania, a wręcz może zagrażać podstawom demokratycznego ustroju. O skuteczności *fake newsów* świadczy chociażby ich wpływ na kampanię prezydencką w Stanach Zjednoczonych w 2015 r. czy referendum w sprawie członkostwa Wielkiej Brytanii w Unii Europejskiej w 2016 r.⁵⁴

W dosłownym tłumaczeniu *fake news* to nieprawdziwa informacja⁵⁵. W działaniach wyborczych można używać także zmanipulowanych materiałów audio-wizualnych⁵⁶, w postaci technologii *deep fake*, polegającej na wykorzystaniu sztucznej inteligencji do wytworzenia filmu przedstawiającego osobę, której tam

⁵³ Na temat tajności głosowania zob. W. Kozielewicz, *Prawnokarna ochrona tajemnicy głosowania* [w:] *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, Warszawa 2008, s. 110–118.

⁵⁴ Zob. K. Mamak, *Prawnokarne sposoby walki*, *op. cit.*

⁵⁵ *Ibidem*, s. 5.

⁵⁶ K. Chałubińska-Jentkiewicz, *Droga do regulacji*, *op. cit.*, s. 263.

nie ma, czy nawet *deep porn* (*deep fake* w kontekście pornograficznym), czyli filmów pornograficznych z wizerunkiem niewystępujących w nich w rzeczywistości osób⁵⁷. W tego typu materiałach audiowizualnych jakaś osoba może mówić lub robić coś, czego nigdy nie zrobiłaby w realnym życiu.

Obecnie coraz bardziej popularne w kampaniach wyborczych stają się techniki mikrotargetowania politycznego⁵⁸. Targetowanie psychologiczne polega na wyodrębnianiu profili psychologicznych ludzi z ich cyfrowych śladów (takich jak zapisy kart kredytowych, wyszukiwania w Internecie, polubienia na Facebooku, tweety) w celu wpływania na ich postawy, emocje lub zachowania poprzez interwencje psychologiczne na dużą skalę⁵⁹. W polityce mikrotargetowanie okazuje się atrakcyjne, gdyż ludzie są potencjalnie bardziej wrażliwi na informacje, które dotyczą ich osobiście, niż informacje o charakterze ogólnym⁶⁰. Technika profilowania i mikrotargetowania politycznego wymaga pozyskania danych obywateli, zastosowania ich analizy oraz dopasowania komunikatów do odbiorcy⁶¹. A zatem na podstawie analizy np. zainteresowań, nawyków, sytuacji ekonomicznej, pracy, stanu zdrowia, lokalizacji, podróży, wydatków, upodobań seksualnych, preferencji politycznych, światopoglądu, osobistych problemów, a nawet używanego języka, stylu danej osoby można do niej kierować określony przekaz. Praktyki stosowane przez takie firmy jak Cambridge Analytica dowodzą, że zbieranie danych i profilowanie wyborców może być skuteczną formą kampanii wyborczych. Oczywiście nie jest problemem, kiedy partie polityczne adresują przykładowo do nauczyciela komunikaty związane z oświatą, ale można sobie wyobrazić, że ktoś, wykorzystując wiedzę o danej osobie, celowo prześle wyborcy nieprawdziwą informację, wpływając na jej sposób głosowania. Przykładowo w dniu wyborów, w okresie ciszy wyborczej ktoś może skierować do osoby o konserwatywnych przekonaniach nieprawdziwy film, ukazujący konserwatywnego polityka zdradzającego swoją żonę albo do wyborcy o liberalnych przekonaniach – nieprawdziwy film z wypowiedzią ulubionego polityka, obrażającą mniejszości. Zanim zostanie wyjaśnione, że filmy zostały spreparowane i takie zdarzenia nie wystąpiły, upłynie pewien czas, a wyborca może wcześniej, pod wpływem błędu, oddać głos niezgodnie z własnymi zapatrywaniami, a zgodnie z wolą osoby stosującej podstęp⁶². Dodatkowym utrudnieniem może okazać się to, że w przeciwieństwie do tradycyjnych metod kampanii wyborczych, takich jak wieszanie plakatów lub

⁵⁷ Zob. K. Mamak, *Prawnokarne sposoby walki*, *op. cit.*, s. 15, 16, 25.

⁵⁸ T. Dobber, D. Trilling, N. Helberger & Claes de Vreese, *Effects of an issue-based microtargeting campaign: A small-scale field experiment in a multi-party setting*, „The Information Society” 2023, t. 39, nr 1, s. 35–44.

⁵⁹ S.C. Matz, R.E. Appel, M. Kosinski, *Privacy in the age of psychological targeting*, „Current Opinion in Psychology” 2020, t. 31, s. 116–121.

⁶⁰ T. Dobber, D. Trilling, N. Helberger & Claes de Vreese, *Effects of an issue-based*, *op. cit.*

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² Zob. K. Mamak, *Prawnokarne sposoby walki*, *op. cit.*, s. 22.

emitowanie reklam w telewizji, które są widoczne dla wielu osób, wysyłanie różnych treści różnym osobom jest zdecydowanie mniej transparentne i może wyjść na jaw o wiele później.

De lege lata art. 250 k.k. nie obejmuje takich zachowań. Część z tych ataków mogłaby być jednak karana, gdyby art. 250 k.k. zawierał także znamię podstępu.

Podstęp

Znamię postępu występuje w wielu przepisach Kodeksu karnego (na przykład w znajdujących się także w rozdziale XXXI k.k. art. 248, 249 czy też w art. 197, 191a, 143, 145, 153, 272, 115 § 22). Jak już wspomniano, znamię to występowało również w poprzedniku obecnego art. 250 k.k., czyli w art. 120 k.k. z 1932 r., a także we wcześniejszych aktach prawnych zawierających analogiczny przepis. Niektóre przepisy Kodeksu karnego zawierają także dość bliskie znaczeniowo znamię wprowadzenia w błąd (np. art. 115 § 22, art. 143, 272, 286 k.k.).

Podstęp najczęściej rozumie się szeroko jako wprowadzenie w błąd lub wykorzystanie błędu pokrzywdzonego w zakresie przesłanek motywacyjnych, które wpływają na powzięcie przez niego określonej decyzji (podstęp w znaczeniu wąskim), a także jako wprowadzenie w błąd lub wykorzystanie błędu pokrzywdzonego i doprowadzenie go przez to do stanu, w którym nie mógł podjąć lub zrealizować decyzji woli ze względu na wyłączenie aparatu decyzyjnego lub ruchowego⁶³. Podstęp wyklucza z góry możliwość prawidłowego podjęcia decyzji woli przez osobę pokrzywdzoną⁶⁴. Między błędem ofiary a jej decyzją musi zachodzić związek przyczynowy, decyzja musi być skutkiem błędu⁶⁵.

Błąd to rozbieżność między rzeczywistością a jej odbiciem w świadomości osoby. Nie każdy błąd jest prawnokarnie relewantny. Musi to być błąd, który dotyczy istotnych przesłanek wpływających na procesy motywacyjne ofiary⁶⁶.

Proponowana regulacja nie naruszałaby wolności wypowiedzi i wolności rozpowszechniania informacji z art. 54 Konstytucji oraz spełniałaby test proporcjonalności z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Przepis art. 250 k.k. w postulowanym brzmieniu (z dodaniem znamienia podstępu) penalizowałby jedynie celowe, umyślne wprowadzenie wyborcy w błąd przez świadome przekazanie nieprawdziwych treści po to, by wywrzeć wpływ na jego procesy motywacyjne. Nieświadome rozpowszechnianie *fake newsów* czy filmów *deep fake* nie byłoby na

⁶³ M. Mozgawa, Komentarz do art. 197 [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, 2023, LEX, teza 7.

⁶⁴ M. Filar, *Przestępstwa seksualne w polskim prawie karnym*, Toruń 1985, s. 30.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 50.

⁶⁶ Tak o podstępie w przestępstwie zgwałcenia: A. Michalska-Warias, *Ustawowe znamiona przestępstwa zgwałcenia* [w:] *Przestępstwo zgwałcenia*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2012, s. 42; M. Filar, *Przestępstwa, op. cit.*, s. 50.

podstawie tej regulacji karalne. Można także zauważyć, że skoro obecnie przykładowo penalizowane jest w art. 306a k.k. fałszowanie rzeczywistości polegające na zmianie wskazań drogomierza pojazdu mechanicznego, to tym bardziej nie wydaje się przesadą penalizacja podstępny polegającego na przekazaniu fałszywych treści w celu wpłynięcia na sposób głosowania. Podobnie, skoro penalizowane jest wprowadzenie w błąd w celu ochrony cudzego mienia (art. 286 k.k.), to wartość, jaką jest prawo do swobodnego głosowania, zasługuje także na ochronę przed tego rodzaju zachowaniami. Oczywiście należy uwzględnić zasadę *ultima ratio* prawa karnego i postulować wdrożenie działań mających na celu ochronę prywatności w sieci, podnoszenie świadomości wyborców, ich zdolności do krytycznego myślenia, jednak środki te nie zapewniają wystarczającej ochrony szczerości głosowania.

W doktrynie K. Mamak zgłosił bardzo interesującą propozycję wprowadzenia karalności *fake newsów* w okresie wyborczym⁶⁷. Wskazać także należy na inicjatywy organów Unii Europejskiej związane z problemem dezinformacji oraz próby wdrażania regulacji prawnokarnych odnośnie do rozpowszechniania *deep fakes* w różnych ustawodawstwach⁶⁸. Uważam, że proponowane przez K. Mamaka rozwiązanie jest słuszne, ale warto wprowadzić także postulowaną wyżej zmianę art. 250 k.k., która zapewni, niezależnie od rozwiązań szczególnych dotyczących samego zjawiska *fake newsów*, lepszą ochronę szczerości głosowania.

W art. 249 k.k. penalizowane jest podstępne przeszkadzanie swobodnemu wykonywaniu prawa do głosowania⁶⁹. Zawarte w art. 249 pkt 2 k.k. pojęcie „przeszkadzania swobodnemu wykonywaniu prawa do głosowania” oznacza czynności zmierzające do utrudnienia wyborcy wykonywanie swojego prawa. Ma ono inną zawartość treściową niż pojęcia użyte w art. 250 k.k.⁷⁰. W. Makowski precyzował, że „różnica między przeszkadzaniem swobodnemu wykonywaniu prawa głosu a powstrzymaniem od głosowania polega na tym, że w pierwszym wypadku chodzi o uniemożliwienie czynności głosowania, a w drugim o wywołanie w obywatelu pewnego stanu psychicznego i spowodowanie decyzji”⁷¹.

⁶⁷ K. Mamak, *Prawnokarne sposoby walki*, *op. cit.*, s. 47 i nast.

⁶⁸ Zob. K. Chałubińska-Jentkiewicz, *Droga do regulacji*, *op. cit.*. Autorka wskazuje, że „[p]rzykładem mogą być zasady dotyczące dezinformacji w Chinach. Od 1 stycznia 2020 r. w życie weszły tam nowe regulacje zakazujące publikacji materiałów typu *deep fake* bez odpowiedniego oznaczenia. Każde ich użycie będzie musiało być wyraźnie zaznaczone, w widoczny sposób. W przeciwnym wypadku rozpowszechnianie takich informacji będzie traktowane jako przestępstwo”, a także regulacje kalifornijskie, które kryminalizują wykorzystanie *deepfakes* w kampaniach politycznych i w reklamie.

⁶⁹ Na temat podstępny w przestępstwie z art. 249 pkt 2 k.k. zob. postanowienie SN z 3 grudnia 2019 r., sygn. akt I NSW 165/19, *Legalis*.

⁷⁰ G. Łabuda [w:] *Kodeks*, *op. cit.*, s. 872.

⁷¹ W. Makowski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1933, s. 335.

Zdaniem G. Łabudy: „Nieprzypadkowo [...] w ustawowym opisie przestępstwa z art. 250 k.k. brak znamienia podstępem, trudno bowiem wyobrazić sobie, aby można było zmuszać kogoś poprzez wprowadzenie go w błąd (zmuszanie i wywieranie wpływu zakładają, że poddany naciskowi jest świadomy istnienia owego nacisku)”⁷².

Nie zgadzam się z zastrzeżeniami Autora odnośnie do wywierania wpływu. Wywieranie wpływu to „oddziaływanie na kogoś”⁷³. Słownikowe znaczenie nie wyklucza wywierania wpływu na osobę podstępem. Można oddziaływać na kogoś za pomocą zabiegów, których ta osoba jest świadoma, jak i za pomocą zabiegów, których osoba jest nieświadoma. Można wreszcie oddziaływać na kogoś za pomocą zabiegów, których osoba jest świadoma, ale nie jest świadoma pełnej ich treści. Osoba może mieć świadomość, że ktoś w celu wywarcia wpływu na jej decyzję wyborczą przekazał jej określoną informację, ale nie ma świadomości, że ta informacja jest nieprawdziwa. Nie ma językowych ani logicznych powodów, aby wykluczać wywieranie na kogoś wpływu podstępem.

Podzielić należy zastrzeżenia G. Łabudy odnośnie do znamienia zmuszania. W razie dodania do przepisu art. 250 k.k. w obecnym kształcie znamienia podstępem, ten wariant przestępstwa występowałby w przypadku czynności czasownikowych: wywierania wpływu na sposób głosowania i powstrzymania od głosowania.

Wnioski

Profilowanie, mikrotargetowanie wyborców, posługiwanie się *deep fake*ami oraz *fake news*ami na dużą skalę to stosunkowo nowe formy manipulacji w kampaniach wyborczych. Niezwykle szybki rozwój technologii może w najbliższym czasie przynieść jeszcze inne formy nieuczciwego wpływania na wyborców. Paradoksalnie – ochronę przez takimi atakami na wolność wyborów może zapewnić rozwiązanie zgodne z polską tradycją legislacyjną, przyjęte w Kodeksie karnym z 1932 r., polegające na zawarciu w treści przepisu chroniącego szczerść głosowania „klasycznego” znamienia podstępem, którego znaczenie jest jasne, ugruntowane w orzecznictwie, jednolicie rozumiane w obszarze całego Kodeksu karnego.

Proponowane brzmienie przepisu to:

„Art. 250. Kto, przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub przez nadużycie stosunku zależności, wywiera wpływ na sposób głosowania osoby uprawnionej albo zmusza ją do głosowania lub powstrzymuje od głosowania, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”⁷⁴.

⁷² G. Łabuda [w:] *Kodeks, op. cit.*, s. 872.

⁷³ *Słownik języka polskiego*, t. III, red. M. Szymczak, Warszawa 1979, s. 756.

⁷⁴ Biorąc pod uwagę zastrzeżenia G. Łabudy, można postulować ewentualne zastąpienie znamienia „zmusza do głosowania” znamieniem „doprowadza do głosowania”. Warto

Postulowany prosty zabieg nowelizacyjny zapewni pełniejszą ochronę szczerości głosowania. Należy umożliwić wyborcy oddanie głosu według swobodnie powziętego przekonania, wolnego od nacisków w postaci nie tylko przemocy, groźby bezprawnej, nadużycia stosunku zależności, ale także podstęp.

Bibliografia

Akty prawne

■ Prawo krajowe

Ustawa z 12 lutego 1930 r. o ochronie swobody wyborów przed nadużyciem władzy urzędników, Dz.U. nr 17, poz. 123.

Ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny, Dz.U. nr 13, poz. 94.

Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2022, poz. 1138.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 12 września 1930 r. o karach dla ochrony swobody wyborów, Dz.U. nr 64, poz. 509.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny, Dz.U. nr 60, poz. 571.

Orzecznictwo

Postanowienie Sądu Najwyższego z 18 grudnia 2008 r., sygn. akt V KK 304/08.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 3 grudnia 2019 r., sygn. akt I NSW 165/19.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 31 lipca 2020 r., sygn. akt I NSW 3004/20.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 2 sierpnia 2020 r., sygn. akt I NSW 138/20.

Literatura

Budyn-Kulik M., Komentarz do art. 250 [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, 2021.

Chałubińska-Jentkiewicz K., *Droga do regulacji. Dezinformacja w przekazie medialnym* [w:] *Media w erze cyfrowej. Wyzwania i zagrożenia*, red. K. Chałubińska-Jentkiewicz, M. Nowikowska, K. Wąsowski, Warszawa 2021.

Chmaj M., Skrzydło W., *System wyborczy w Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 2002.

Dajnowicz-Piesiecka D., *Przestępczość przeciwko wyborom i referendum w Polsce w latach 1999–2019*, „Przegląd Sejmowy” 2022, nr 2, <https://doi.org/10.31268/ps.2022.97>.

Dobber T., Trilling D., Helberger N., de Vreese C., *Effects of an issue-based microtargeting campaign: A small-scale field experiment in a multi-party setting*, „The Information Society” 2023, t. 39, nr 1, <https://doi.org/10.1080/01972243.2022.2134240>.

Filar M., *Przestępstwa seksualne w polskim prawie karnym*, Toruń 1985.

rozważyć także zmianę konstrukcji przepisu, tak aby czyn zabroniony miał charakter formalny, a nie materialny.

- Glaser S., Moglinicki A., *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 1934.
- Guzik-Makaruk E.M., Wojewoda E., *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum – wybrane aspekty prawnokarne i kryminologiczne*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016, nr 20/A, <https://doi.org/10.15290/bsp.2016.20a.12>.
- Hanausek T., *Przemoc jako forma działania przestępnego*, Kraków 1966.
- Jachimowicz M., *Przestępstwo naruszenia swobody głosowania (art. 250 k.k.)*, „Prokurator” 2009, nr 1.
- Juchniewicz J., Palka P., *Ewolucja kryminalizacji zachowań przeciwko wyborom*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2011, nr 3.
- Kozielewicz W. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020.
- Kozielewicz W., *Kryminalizacja naruszeń prawa wyborczego w Polsce* [w:] *Między nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa profesora Lecha Gardockiego*, red. Z. Jędrzejewski, M. Królikowski, Z. Wiernikowski, S. Żółtek, Warszawa 2014.
- Kozielewicz W., *Prawnokarne ochrona tajemnicy głosowania* [w:] *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej*, Warszawa 2008.
- Kozielewicz W., *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum jako przejaw ochrony wolności wyborcy* [w:] *Prawnokarne aspekty wolności*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2006.
- Kozielewicz W. [w:] *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, seria *System prawa karnego*, t. 8, red. L. Gardocki, Warszawa 2018.
- Łabuda G. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2014.
- Makarewicz J., *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1938.
- Makowski W., *Kodeks karny komentarz*, Warszawa 1933.
- Mamak K., *Do we need the criminalization of medical fake news?*, „Medicine, Health Care and Philosophy” 2021, nr 24(2), <https://doi.org/10.1007/s11019-020-09996-7>.
- Mamak K., *Prawnokarne sposoby walki z fake newsami*, 2020, https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2020/06/Raport_walka-z-fake-newsami.pdf.
- Mamak K., *Rewolucja cyfrowa a prawo karne*, Kraków 2019.
- Matz S.C., Appel R.E., Kosinski M., *Privacy in the age of psychological targeting*, „Current Opinion in Psychology” 2020, t. 31, <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2019.08.010>.
- Michalska-Warias A., *Ustawowe znamiona przestępstwa zgwałcenia* [w:] *Przestępstwo zgwałcenia*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2012.
- Mozgawa M., *Komentarz do art. 197* [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, 2021, LEX.
- Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami*, Warszawa 1997.
- Piskorski J. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.
- Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, Warszawa 1979.
- Stelmach A., *Funkcje wyborów i ich weryfikacja we współczesnym świecie* [w:] *W poszukiwaniu modelu demokratycznego*, red. S. Zyborowicz, Toruń 2009.
- Szewczyk M., Pilch A. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. II, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.

- Tyszkiewicz L. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016.
- Wąsik D., *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum – aspekty karnomaterialne, procesowe i kryminologiczne*, Olsztyn 2012.
- Zabłocki S., *O rozpoznawaniu przedmiotu ochrony prawnokarnej przy przestępstwach przeciwko wyborom i referendum stypizowanych w Rozdziale XXXI Kodeksu karnego* [w:] *Demokratyczne standardy prawa wyborczego w Rzeczypospolitej Polskiej. Teoria i praktyka*, Warszawa 2005.
- Zgoliński I. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2020.

Inne

- Dekret Naczelnika Państwa z 8 stycznia 1919 r. o postanowieniach karnych za przeciw-
działanie wyborom do Sejmu i wykonywaniu obowiązków poselskich, Dz.Pr. P.P. nr 5,
poz. 96.
- Komisja Kodyfikacyjna przy Ministrze Sprawiedliwości, *Projekt kodeksu karnego*, War-
szawa 1963.
- Komisja do spraw Reformy Prawa Karnego, Zespół Prawa Karnego Materialnego i Woj-
skowego, *Projekt Kodeksu karnego, redakcja z listopada 1990 r.*, Warszawa 1990.
- Komisja do spraw Reformy Prawa Karnego, Zespół Prawa Karnego Materialnego i Woj-
skowego, Ministerstwo Sprawiedliwości, *Projekt Kodeksu karnego, redakcja z grudnia
1991 r.*, Warszawa 1991.
- Projekt kodeksu karnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i przepisy wprowadzające*, War-
szawa 1956.
- Rządowy projekt ustawy – Kodeks karny, druk sejmowy nr 1274/II kad., <https://orka.sejm.gov.pl/proc2.nsf/opisy/1274.htm>.
- Statystyka – Portal Polskiej Policji, *Wpływanie na sposób głosowania (art. 250)*, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-12/63603,Wplywanie-na-sposob-glosowania-art-250.html>.